

methodological approach to the formation of health-saving competence of future teachers]. *Molodj i rynek*, 1 (132), 96 [in Ukrainian].

6. Ярмаченко, М. Д. (2001). Педагогічний словник. Київ: Педагогічна думка, 316. / Jarmachenko, M. D. (2001). *Pedagoghichnyj slovnyk* [Pedagogical dictionary]. Kyjiv: Pedagoghichna dumka, 316 [in Ukrainian].

УДК 784.1.071.1:316.27(477, 43)

UDK 784.1.071.1:316.27(477, 43)

КАТЕРИНА ІВАХОВА,

кандидат мистецтвознавства, доцент

(Україна, м. Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Прокурівського Підпілля, 139)

KATERYNA IVAKHOVA,

Candidate of art criticism, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)

orcid.org/ 0000-0002-8528-5513

**Національно-художня образність вокально-хорової музики
подільських композиторів
National-Artistic Imagery of Vocal-Choral Music
of Podillia Region Composers**

Анотація. У статті, спираючись на національно-виховну функцію музики, на конкретних прикладах розглянуто художню образність історико-героїчних, патріотичних, ліричних, фольклористичних, сакральних творів подільських композиторів у контексті українського національно-культурного відродження на межі XX – XXI століть.

Подільські композитори створили історичні артефакти, в яких із гордістю і любов'ю оспівана героїчна козацька слава, боротьба з турецько-татарськими загарбниками, з польсько-шляхетськими загарбниками, селянські повстання, трагічні сторінки в історії та здобуття так бажаної і вимріяної незалежної України.

Національно-художній образ вокально-хорових творів подільських композиторів спрямований не лише на демонстрацію, але й на продукування національно-культурних цінностей, зміцнення національної свідомості.

Ключові слова: *подільські композитори, національна культура, національно-художній образ, вокальні твори, національна свідомість, національна ідентичність.*

Summary. The article, on the grounds of national-educational function of music, considers, on specific examples the artistic imagery of historical-heroic, patriotic, lyrical, folklore and sacred works of Podillia region composers in the context of Ukrainian national-cultural revival at the turn of the 20th – 21st centuries.

Podillia region composers created historical artifacts in which the heroic Cossack glory, struggle against Turkish-Tatar invaders, Polish invaders, peasant uprisings, tragic pages in history and gaining the much desired and dreamed independent Ukraine were sung with pride and love.

The national-artistic image of the vocal-choral works of Podillia region composers is not only aimed at demonstration, but also at the production of national-cultural values, strengthening of national consciousness.

Key words: *Podillia region composers, national culture, national-artistic image, vocal works, national consciousness, national identity.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... *Однією з найголовніших умов і проблем щодо збереження незалежності України є національно-культурне відродження як система формування й утвердження національної свідомості народу. У цих доленосних процесах особливою художньо-образною формою впливу на людину й суспільство виступає музичне мистецтво, особливо композиторська творчість. У різножанрових творах подільських композиторів національно-художні образи виражають національно-патріотичні настрої та почуття вболівання за незалежну Батьківщину, ідеї любові до рідної землі, рідної мови, культури, поваги до історичного минулого, християнської віри. Насичені метафорами, символами, алегоріями музичні національно-художні образи і смисли збуджують емоції, активізують*

уяву, викликають особливі настрої й переживання, усвідомлення причетності та вболівання за долю свого народу.

Актуальність даної проблеми загострюється у зв'язку з поширенням космополітичних зразків маскультури з її абстрактними символами, із заниженими естетичними критеріями, часто сповнених моральною деградацією, що викликають втрату ідеалів, песимістичне ставлення до життя. Руйнуючи художні традиції національної музичної культури, така «ерзац-культура» загрожує денаціоналізації українського соціуму. Це вимагає посилення ролі національно-художньої образності композиторської творчості у вихованні патріотичних почуттів, засвоєння суспільних та родинних обов'язків у моральному значенні та формуванні інших гуманістичних сторін національної ідентичності особистості як чинника національної самосвідомості.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Своєрідні оцінки творчості подільських композиторів з'явилися в музично-педагогічній літературі Хмельниччини: М. Балема, К. Івахової, В. Кропивницького, Юрія і Віри Найд, М. Печенюк, Р. Римар, П. Слободянюка, Г. Яківчук, М. Ярової та ін.

Але існує брак праць, спрямованих на вивчення особливостей національно-художньої образності композиторів-подолян, що спонукає до її системного аналізу та обумовлює актуальність поданої теми.

Мета статті полягає в розкритті змісту національно-художньої образності творчості подільських композиторів у контексті естетичних вимірів українського національно-культурного відродження на межі ХХ – ХХІ століть.

Виклад основного матеріалу... Українське національне відродження як багатогранний соціокультурний феномен поєднує національну свідомість, національну культуру та принцип політики національної державності. Головним чинником досягнення цієї мети є свідомі громадяни, їхня національна свідомість як система ціннісних орієнтацій, чітких ідеологічних переконань, духовних і моральних координат (Карлова В., 2010). Це не просте завдання подільські композитори реалізують багатоманітним авторської інтерпретації людських та національно-історичних цінностей, стверджуючи матеріальні і духовні, соціальні і політичні, естетичні та етичні вартості, позитивні та негативні образи. Вони відображають широкий спектр людських ідейно-естетичних почуттів та думок: ліричне та драматичне, героїчне та дотепне, сакральне та оптимістичне. Національно-художня образність творів подільських композиторів реалізовується комплексом засобів виразності, зокрема мелосу, ритміки, висотності, фактури, поліфонії, артикуляції тощо, що взаємодіють на жанровому, стильовому, стилістичному, а також естетичному та соціально-психологічному рівнях.

В цілому, головна національно-художня образотворча сутність творчості сучасних подільських композиторів полягала у створенні інтелектуально-емоційного національно-художнього образу людини як уособлення ідеального людського типу, конкретизованого в архетипах національної ідентичності з актуалізацією головуючого фактора українського національно-культурного відродження.

Тому на першому плані національно-художньої образності композиторської творчості виступали патріотичні почуття любові до образу рідної України, до подільського краю. Так, в пісні «Повік з Україною» композитора Р. Суров'яка на слова В. Герасимова виражається безмежна самовідданість і синівська любов до України, його нерозривна спільна доля з рідною Вітчизною:

Озори мене цвіт-каліною,

У степи свої поведи.

Як Дніпро з Україною,

Так і з нею я назавжди (Суров'як Р., 1993, с. 16-17).

Серед подільських композиторів чи не найбільше громадянсько-патріотичних вокально-хорових творів про рідний край і Україну з сучасними елементами та прийомами в музиці створив М. Балема (Балема М., 2002). Ніжними патріотичними почуттями любові до рідної Вітчизни проникнуті пісні М. Балема: «Україно, матінко моя» (сл. П. Карася), «Україна, любов, майбуття» (сл. Р. Балема), «Рідна калина моя» (сл. М. Вонь). Гордість за свою Батьківщину виражена в піснях В. Кропивницького на слова Т. Мезенцевої «Україно, рідний краю», О. Беца на слова В. Семеновського «Україно зоряна моя», Б. Ліпмана на слова В. Матвійчука «Славен край наш – Україна», І. Пустового на слова Н. Бай «В моєму серці квітне У країна», Ц. Зюлковського на слова Л. Паламарчук «Земле-мати» та «То, наша, сину, Україна» на вірші Й. Струцюка, Л. Дубецької на сл. І. Головатого «Україно моя», М. Мельника на сл. В. Столяренка «Я тобі, Україно, співаю», В. Корби на сл. Д. Луценка «Світе мій», М. Матусця «Україні», М. Люшні «Моя Україна» тощо. А пісні-заповіти О. Грудського на сл. М. Мрука «Згадай про Україну» та «Лелеки» спрямовані для тих, хто сьогодні залишає Україну в пошуках кращого життя в чужих краях (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 208-216).

У зверненні композиторів до образного національно-художнього відображення природної краси, багатоманіття природних, архітектурних, історичних сюжетних образів рідного подільського краю вбачається утвердження шани й любові до всього українського як цінностей національної свідомості

людей. Натхненна радість і любов до подільського краю виражена в пісні «Летять на Поділліям лелеки» композитора Б. Ліпмана на сл. К. Грубляк:

*Летять на Поділліям лелеки,
Бує весна навкруги,
А серце моє і життя, як в лелеки
Належить, мій краю, тобі.*

Не одну пісню про свою натхненну любов до квітучого ланами батьківського Подільського краю присвятили композитори В. Атаман, М. Балема, О. Бец, Вадим та Євген Гжегожевські, І. Гринькевич, Ц. Зюлковський, В. Кравчук, В. Кропивницький, М. Люшня, М. Матусець, Н. Пукас, І. Пустовий, В. Смотровитель, Р. Суков'як, Л. Яцкова та ін.

«Ой ти, рідна земле, – наш Подільський краю, скільки ти даруєш радості серцям!» – такими емоціями славлять Поділля композитор М. Балема та поет М. Воньо в пісні «Наш Подільський краю». «До тебе йду й повторюю: «Люблю тебе... Люблю тебе!» співається в пісні М. Балеми на слова В. Семеновського «Люблю тебе, Хмельниччино». У пісні «Земле подільська» М. Мельника на вірші П. Фараонова звучать заповітні мотиви про рідний Подільський край, у якому «доля моя і моє все життя». А в іншій пісні для змішаного хору «Подільський краю, земле неозора» на слова К. Грубляк композитор М. Мельник освідчується в любові до рідного краю.

У пісні І. Пустового на вірші М. Войнаренка «Краї Подільський» лунає щире освідчення в любові до отчої землі. У пісні «Подільський мій краю» Ц. Зюлковського на слова Н. Чухась йдеться про багату та щедрю врожайми Україну. Соціально-психологічними замальовками-зверненнями відобразили природу рідного міста Ярмолинець автори пісні «Рідне містечко моє» Вадим і Євген Гжегожевські на слова О. Снігура. Свою Віньковеччину прославляють в пісні «Моя маленька батьківщина» відомі подільські митці композитор І. Гринькевич та поет П. Староста, Славутчину - композитор М. Матусець.

Українське село, сільська культура упродовж століть були осередком формування й збереження історичної пам'яті, існування морально-етичних чеснот і традицій, гуманної національної ментальності. Зі святістю хліба порівнюється українське село в пісні В. Атамана на слова П. Карася «Село моє» та «Поле, поле моє» на слова В. Гижицького. Надзвичайно емоційну пісню про хліб як «святину рукотворну» написав композитор О. Бец на вірші З. Задорожної «Пісня про хліб»:

*Є у людей святина рукотворна,
Що нею жив і буде жити світ.
В ній сила життєдайна, неповторна,
Це – наш щоденний, наш насущний хліб.*

Однією з найбільш улюблених і ностальгічно незабутніх для всіх закоханих в місто (особливо студентів) неповторної юності – Кам'янець-Подільський, стала глибоко емоційна пісня, написана в 1965 р. на слова і мелодію аматора Л. Очеретенко «Мой город»:

*Всю землю объеду, всю землю узнаю,
Я встречу со счастьем, иль встречу с бедой,
Но я не забуду свой маленький город,
Где Старая крепость над Смотрич-рекой.*

Пісенній палітрі древнього Кам'янця присвятили свої твори талановиті композитори і поети міста: Борис Ліпман, Олексій Бец, Петро Ситник, Зиновій Яропуд, Світлана Чабан, Ігор Краєв'янов, Володимир Панчук, Костянтин Голубовський, Владлен Жарін, Неля Лещинська, Василь Корба, Віктор Ніколішен, Жанна Мадич, Наталя Ліщинська, Клавдія Грубляк, Ніна Латюк, Іван Покотило, Володимир Лашко та митці з інших регіонів. В авторському вокально-хоровому репертуарі композитора М. Мельника налічується більше 20 пісень про рідний Кам'янець.

Святкові «Оди Кам'янцю» присвятили композитори А. Попович та О. Бец, гімн Кам'янець-Подільському національному університету – О. Бец та урочисту кантату Б. Ліпман. «Оду рідному Хмельницькому» написав І. Пустовий, «Гімн Ізяславу» – В. Кравчук (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 239-263).

Подільські композитори, узгоджуючи філософію, мораль, духовні цінності, любов до України з Т. Шевченком, виражали погляди, переживання, настрої, оцінки, мрії Кобзаря, пов'язані з долею України:

*Та не однаково мені,
Як Україну злій люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окрадену збудять...
Ох, не однаково мені.*

Більше двох десятків великих за обсягом і значенням вокально-хорових полотен на твори Т. Шевченка з глибоким національним трактуванням створив народний артист України М. Балема. Так, у 1986 р. композитор написав сюїту «Шевченкіана» для оркестру, хору і читця, у 1989 р. – хорові твори

«Мені однаково», «Гетьмани, гетьмани», у 1998 р. – пісню «І серцем лину» для чоловічого тріо і оркестру та оду «Орися ж ти, моя ниво» для хору і оркестру. У 2006 р. створив симфонію «Україна» за творами Т. Шевченка в 6-ти частинах. Упродовж 1980-2008 рр. М. Балею написані солоспіви на Шевченківські вірші: «І серцем лину», «Стоїть в селі Суботові», «Свою Україну любіть», «Косар», «У гаю, гаю», «Не женися на багатій», «Защечебче соловейко», «Минають дні, минають ночі», «Тече вода в синє море», «Ой одна я, одна». Але найбільшим шедевром М. Балеми стала його опера «Пророк» із власним лібрето за творами Т. Шевченка, написана в 2014 р. сумісно з сином Богданом Балею. Автори ввели в дійство ролі молодого Шевченка та Кобзаря у зрілому віці. Це величне музично-драматичне дійство для хору, оркестру і балету, в якому використано 22 основних твори Т. Шевченка.

«Живе Кобзар і Україна е...» співається в пісні В. П'яковського на слова М. Костіва «Тарасова свіча». Вадим і Євген Гжегожевські написали пісню «Великому Кобзареві». В. Атаман створив обробки народних пісень на Шевченкові поезії: «По діброві вітер вие» та «Тече вода в синє море». О. Беца написав пісню «На вгороді коло броду», А. Гаєвський – «Прометей». Під враженням від незалежної України композитор В. Жарін написав пісню-звернення до Т. Шевченка «Наш сад» на слова І. Маковійчука та О. Журливої (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 224-236).

Національно-художня образність музично-пісенної Шевченкіани композиторів Хмельниччини невіддільна від творчого плекання української мови. Як стверджується в пісні В. Кропивницького на слова М. Федунця «Не цурайся пісні»:

*Не цурайся пісні, чутої од мами.
Не згуби – то мова прадідів твоїх.
Бо зречтисся пісні, що цвіла віками, –
Мов забудь народ свій, даль його доріг.*

Чарівній красі української мови присвячені пісні: «Слався, мово свята України» Ц. Зюлковського на слова П. Карася; «Рідна наша мова» О. Беца на слова Ю. Рибчинського; «Моя рідна мова» І. Пустового на вірші Г. Химочки; «Калиновий спів» М. Мельника на слова К. Грубляк; «Пісні як криниці» В. П'яковського на слова В. Будзінської (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 73-75).

Подільські композитори створили історичні артефакти, у яких з гордістю та любов'ю оспівана героїчна козацька слава, боротьба з турецько-татарськими загарбниками, з польсько-шляхетським пануванням, селянські повстання, трагічні сторінки в історії та здобуття такої бажаної й вимріяної незалежності України.

Одними з перших величний образ Б. Хмельницького, борця за волю українського народу, оспівали в «Думі про Поділля» та в «Думі про Богдана Хмельницького» В. Атаман та поет П. Карась. М. Балема створив цикл музичних полотен для хору, солістів і оркестру героїко-епічного плану, що охоплювали історичні пісні і думи, наприклад: «Дума про Хмеля», «Гей, не дивуйте», «Максим, козак Залізняк», «На лезі шаблі наша воля», «Проводи козаків», «Січ», «Як їхали козаки з Пиляви», «Україно, матінко моя», «Будьмо гонорові». Гордістю української козацької слави стала пісня-гімн М. Балеми на вірші М. Воньо і П. Карася «Козацькому роду нема переводу».

Майже чверть століття (1812-1835 рр.) Устим Кармалюк очолював повстанські загони проти гнобителів-панів, через які, за народними легендами, пройшли понад 20 тисяч селян. З гордістю за здобуття Україною державної незалежності подільський композитор М. Балема створив «народну оперу» про Кармалюка – «Вічний етап» (лібрето П. Гірника). Образ національного месника створено в «Думі про Устима Кармалюка» В. Атамана на вірші В. Семеновського, «Думі про Кармалюка» О. Беца на слова В. Нечитайла, думі «Не забудем тебе, Устиме» І. Гринькевича і С. Короля на слова А. Ненцінського (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 269-272).

Страшне ХХ ст. принесло на українську землю великі лихоліття – війни, депортації, голодомори, політичні репресії, українофобське нищення мови, культури. Низка сюжетних творів подільських авторів присвячена героїко-патріотичним подвигам, темі воїнської слави і жертвності, перемозі життя над смертю. Зокрема, трагедія масового голодомору 1932-1933 рр. в Україні відображена в хоралі-реквіємі Ц. Зюлковського на вірші Б. Олександрів «Остання хлібина».

«Червоний морок» сталінських політичних репресій засуджено в «Поминальній думі» братів Гжегожевських на слова А. Ненцінського.

Героїка і трагізм років Великої Вітчизняної війни оспівані в національно-художніх образах вокально-хорових пісень Ц. Зюлковського (слова В. Сойка) «Солдати Вітчизняної ...», «Обеліск», «Безсмертя подвигу»; В. Жаріна (слова П. Гірника) «Солдат поранений»; В. П'яковського (слова П. Надуваного) «Пам'ять»; Р. Суров'яка (слова А. Ненцінського) «Голос ХХІ століття»; пісень-реквіємів – «Хлопці, що стали цвітом» М. Балеми (слова М. Воньо), «Дітям війни» І. Гринькевича (слова П. Старости), «Пам'ять» М. Мельника (слова Н. Латюк), «Щоб не сивіли матері» В. Атамана (слова В. Семеновського). У пісні «Шумлять ліси» (музика і слова В. Кравчука) прославляються подвиги подільських партизанів-земляків. Пісню-реквієм про трагедії Холокосту «В палающем гетто» написав

О. Лукін на вірш найвідомішого поета Карелії Тайсто Карловича Сумманена (1931-1988) в перекладі С. Ботінника:

*В пылающем гетто за миг до конца
У рва, где свинцом поливают,
Кудряш малолетний спросил у отца
«А бо-о-ольно, а бо-о-ольно,
Когда убивают?»* (Подільські солоспівки, 2014, с. 29-30).

Болюча «афганська» тема знайшла відгук у піснях Вадима і Євгена Гжегожевських «Пробачте афганці» (слова В. Шевчука) та «Озався ранами Афган» (слова Б. Фурмана), Ц. Зюлковського (слова М. Коломійця) «Пробачте, мамо», М. Балемі (слова М. Воньо) «Ти бережи синів моїх (Ти пам'ятай, Афганістане!)».

На Чорнобильську трагедію стривожено відгукнулись відомі композитори і виконавці брати Гжегожевські піснями «Чорнобильські передзвони» (слова В. Шевчука) та «Засторога» (слова М. Федунця), Ц. Зюлковський «Пробачте, мамо» (слова М. Коломійця) (Гжегожевські Вадим та Євген, 2000, с. 119-120).

Осмилення трагічних водій на Сході України здійснили композитор І. Цмур на вірші Ю. Телячого у пісні «Українські солдати»; Ц. Зюлковський у пісні «Сини України» (слова Н. Чухась); І. Пустовий у пісні «Отаман Гальчевський» (слова П. Карася); Г. Тарнавський в пісні «Україно, вперед». Заклики до захисту України і перемоги над російськими окупантами виражені в піснях М. Балемі: «Вставай, Україно!» (слова Д. Павличка), «Слава синам України» на вірші М. Дорожка, «Прохання Небесної Сотні», «Рушник єднання» й «Марш прикордонників» та «Я – козак» (слова Р. Балемі), «На лезі шаблі наша воля» (слова О. Братуня), «За Київську Русь» (слова Б. Грищука), «Ми – твої, Україно, козаки», «Монолог Петлюри» (слова П. Карася), «Проклинає війну мати», «Прикордонні війська», «Слава синам України», «Бий ворогів» (Слободянюк П., Івахова К., 2019, с. 278-290).

У пісні «Поділля» І. Гринькевича на слова В. Мазура небезпідставно стурбовано стверджується необхідність національного єднання:

*Лише в єднанні сильна Україна,
В зв'язі нашій, праведній броні,
Коли будемо – як одна родина
З єдиним Богом на своїй землі* (Гринькевич І. Ф., 2016, с. 201).

Висновки... Викладені факти дозволяють зробити висновки про те, що національно-художня образність творів подільських композиторів – це узагальнена конкретно-чуттєва форма естетичного вираження змісту національно значимих явищ, подій, ідей та інших духовних цінностей, що впливають на формування національної свідомості соціуму.

Національно-художні образи, об'єднуючи в собі інтелектуальний та емоційний потенціал, сприяють не лише демонстрації, але й продукуванню національно-культурних цінностей та зміцненню духовно-культурного потенціалу української нації. Національно спрямовані образи посідають вагоме місце в системі народної педагогіки, оскільки наповнені дидактичним змістом та пов'язані з історією, культурою, народними традиціями, звичаями.

Перспективи розвитку національно-художньої образності вокально-хорової творчості подільських композиторів закодовані колом сучасного життя з його актуалізацію особистісних, родинних або національних преференцій у контексті глобальних трансформацій. У даному контексті національно-художня образність творчості подільських композиторів спрямована на формування патріотизму, виховання всебічно розвиненої, національно орієнтованої людини.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Балема, М. (2002). На лезі шаблі наша воля: сучасні козацькі пісні на вірші українських поетів. Хмельницький / Balema, M. (2002). Na lezi shabli nasha volya: suchasni kozatski pisni na virshi ukrayinskykh poetiv [On the blade of the sword our will: modern Cossack songs based on poems by Ukrainian poets]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
2. Гжегожевські, Вадим та Євген (2000). Мелодії родоцвіту: збірник пісень. Хмельницький / Hzhhehozhevski, Vadym ta Yevhen (2000). Melodiyi rodotsvitu [Melodies pedigree]: zbirnyk pisen. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
3. Гринькевич, І. Ф. (упоряд.) (2016). Розлилися води на чотири броди. Хмельницький: ПП Заколотний М. І. / Hrynkevych I. F. ed. (2016). Rozlylysy vody na chotyry brody [Water spilled on four fords]. Khmelnytskyi : PP Zakolodnyy M. I. [in Ukrainian].
4. Карлова, В. Основні фактори формування і розвитку національної самосвідомості. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2010_2/txts/10kvvrns.pdf. (дата звернення 12.05.2020) / Karlova V. Osnovni faktory formuvannya i rozvytku natsionalnoyi samosvidomosti [The main factors of formation and

development of national self-consciousness]. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals /Dutp /2010_2/txts/10kvvrns.pdf. (last accessed 12.05.2020) [in Ukrainian].

5. Подільські солоспіви: навч.-репер. посібник. (2014). Хмельницький: Видавець ПП Заколотний М.І., / Podilski solospivy: navch.-reper. posibnyk [Podolsk solo songs: educational rapper. manual]. Khmelnytskyi : Vydavets PP Zakolodnyu M.I. [in Ukrainian].

6. Слободянюк, П., Івахова, К. (2019) Вокально-хорова творчість композиторів Хмельниччини (соціально-психологічний аспект). Вінниця: Меркьюрі-Поділля / Slobodyanyuk, P., Ivakhova, K. (2019) Vokalno-khorova tvorchist kompozytoriv Khmelnychchyny (sotsialno-psykholohichnyy aspekt). [Vocal and choral work of composers of Khmelnytsky region (socio-psychological aspect)]. Vinnytsya: Merkyuri-Podillya [in Ukrainian].

7. Суrow'як, Р. (1993) Струни серця. Твори для хорових колективів, вокальних ансамблів. Хмельницький : Поділля / Surovyak, R. (1993) Struny sertsya. [Strings of the heart]. Tvory dlya khorovykh kolektyviv, vokalnykh ansambliv. Khmelnytskyi: Podillya [in Ukrainian].

УДК 378.147.042:78-057.875(045)

UDC 378.147.042:78-057.875(045)

НАТАЛІЯ ІЛІНІЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Прокурівського підпілля, 139)

NATALIIA ILINITSKA,

Candidate of pedagogical sciences, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia Str., 139)

orcid.org/ 0000-0001-8659-7781

**Особливості моделі диференційованого навчання у
студентів мистецьких спеціальностей
Peculiarities of the Model of Differentiated Learning of the
Students of Art Specialties**

Анотація. У статті розглянуто особливості моделі диференційованого навчання студентів мистецьких спеціальностей. Висвітлено диференціацію як педагогічне явище, що має дві складові: структурну і змістовну. Структурний аспект диференціації передбачає виділення в системі освіти структурних елементів (факультативи, курси за вибором тощо). Змістовний аспект диференціації пов'язаний із структуруванням певним чином навчального матеріалу (стандарт за фахом або напрямом). Розкрито основні компоненти моделі, якими є когнітивна, діяльнісна, особистісна та мотиваційна складові. Когнітивний компонент є показником теоретичної підготовленості, глибини, гнучкості, повноти та міцності знань. Діяльнісний компонент орієнтується на створення сприятливих умов для виходу за межі типових ситуацій, визначається творчим характером пізнавальної діяльності студентів. Особистісний компонент відображає значимість диференціації у навчанні, що визначається посиленням мотивації до навчання, підвищенням рівня засвоєння знань. Мотиваційний компонент моделі визначається багатьма факторами: особливостями педагогічного вузу, в якому здійснюється мистецька професійна підготовка; особливостями організації освітнього процесу в ньому; суб'єктивними особливостями студентів і викладачів.

Розглянуто послідовність етапів професійного становлення особистості студента: пропедевтичний (забезпечення мотивації до самодиференціації); організаційно-стимулюючий (з домінуванням особистої освітньої траєкторії музичного розвитку); процесуальний (диференціація дозволяє забезпечити суб'єкту спрямованість навчання в галузі музичної освіти). Розроблені організаційно-педагогічні умови ефективності диференціації навчання у фаховій підготовці студентів-музикантів: формування вмінь самодиференціації в галузі музичної освіти; використання методологічних підходів як основи диференціації музично-педагогічного навчання (акмеологічний, синергетичний, компетентнісний); застосування різноманітних форм і методів організації музичного розвитку студентів з різним рівнем фахової підготовки; використання адаптивної диференціації, спонукає у студентів уяву до особистої суб'єктності; врахування особистої освітньої траєкторії розвитку студента у галузі музики.